

BOLALARDA SARATON KASALLIKLARI KECHISHIDA PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK YORDAM KO'RSATISH

Ismoilova Shahzoda

FarDU Milliy g'oya ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi 24.78-guruh Inklyuziv ta'lim fanidan tayyorlagan Mustaqil ishi

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada bolalarda uchraydigan onkologik kasalliklarning kechish jarayonida pedagogik va psixologik yordam ko'rsatishning nazariy va amaliy jihatlari keng yoritilgan. Bolalarning emotsional holati, shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy moslashuvi va ta'lim jarayonidagi ishtirokini ta'minlashda pedagog va psixologlarning o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, inklyuziv ta'lim muhiti, oila bilan hamkorlik va rehabilitatsiya jarayonlarining ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: *bolalar onkologiyasi, pedagogik yordam, psixologik qo'llab-quvvatlash, inklyuziv ta'lim, rehabilitatsiya, stress, adaptatsiya.*

Kirish

Zamonaviy jamiyatda bolalar salomatligini muhofaza qilish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, bolalarda saraton kasalliklarining ko'payishi nafaqat tibbiyot, balki pedagogika va psixologiya sohalarini ham jiddiy e'tibor qaratishga undamoqda. Saraton kasalligi uzoq davom etuvchi va murakkab davolash jarayonini talab qilgani sababli, bola hayot tarzida keskin o'zgarishlar yuz beradi. Bola o'zining odatiy muhitidan — bog'cha yoki maktabdan uzoqlashadi, tengdoshlari bilan muloqoti kamayadi, bu esa uning psixologik rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, bolalarda saraton kasalliklari kechishida pedagogik-psixologik yordamni kompleks tarzda tashkil etish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari

Maqsad: Saraton kasalligiga chalingan bolalarga pedagogik va psixologik yordam ko'rsatishning samarali usullarini o'rganish va asoslash. Vazifalar:

- Bolalarda saraton kasalligining psixologik ta'sirini aniqlash
- Psixologik yordam shakllarini tahlil qilish
- Pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimini ishlab chiqish
- Inklyuziv ta'limning ahamiyatini yoritish
- Oila va ijtimoiy muhit rolini asoslash

Tadqiqot metodlari

Mazkur mavzuni yoritishda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- Tahlil va sintez
- Kuzatish
- Suhbat (intervyu)

- Pedagogik tajriba
- Ilmiy adabiyotlarni o‘rganish

Asosiy qism

✚ Bolalarda saraton kasalligining psixologik-pedagogik xususiyatlari

Saraton kasalligi bolalar psixikasiga chuqur ta’sir ko‘rsatadi. Ular ko‘pincha quyidagi holatlarni boshdan kechiradi:

- Emotsional beqarorlik — tez-tez yig‘lash, asabiylashish
- Qo‘rquv hissi — og‘riqdan, shifoxonadan yoki ajralishdan qo‘rqish
- Depressiv holatlar — hayotga qiziqishning pasayishi
- Ijtimoiy ajralish — tengdoshlardan uzoqlashish

Pedagogik nuqtai nazardan qaraganda, bunday bolalarda o‘qishga bo‘lgan motivatsiya pasayadi, diqqat va xotira jarayonlari sustlashadi.

✚ Psixologik yordamning tizimli yondashuvi

Psixologik yordam uzluksiz va tizimli ravishda olib borilishi lozim. Quyidagi yo‘nalishlar muhim hisoblanadi:

Diagnostika

Bolaning ruhiy holatini aniqlash (testlar, suhbatlar orqali).

2.1.Korreksiya

- O‘yin terapiyasi
- Art-terapiya (rasm, ranglar orqali)
- Ertak terapiyasi

2.3.Psixoprofilaktika

Stressni oldini olish va ijobiy muhit yaratish.

2.4.Psixologik maslahat

Ota-onalar va pedagoglarga tavsiyalar berish.

✚ 3. Pedagogik yordam va ta’limni tashkil etish

Saraton bilan og‘rigan bolalarda ta’lim jarayoni quyidagi asosda tashkil etiladi:

Individual yondashuv

Har bir bolaning sog‘lig‘i, psixologik holati va imkoniyatidan kelib chiqib darslar tashkil etiladi.

3.1.Moslashtirilgan o‘quv dasturlari

- Dars yuklamasini kamaytirish
- Oddiy va tushunarli metodlardan foydalanish

3.3.Masofaviy ta’lim

Texnologiyalar yordamida bilim olishni davom ettirish.

Motivatsiyani oshirish

Rag‘batlantirish, kichik yutuqlarni e’tirof etish.

✚ 4. Inklyuziv ta’lim va ijtimoiy integratsiya

Inklyuziv ta'lim bolalarning teng huquqli ta'lim olishini ta'minlaydi. Saraton kasalligidan keyin bolani jamiyatga qaytarish muhim bosqich hisoblanadi. Bu jarayonda:

- O'qituvchilar maxsus tayyorlangan bo'lishi
- Sinfda qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratilishi
- Diskriminatsiyaga yo'l qo'yilmasligi

katta ahamiyatga ega.

✚ Oila bilan hamkorlikning pedagogik-psixologik asoslari

Oila — bolaning eng yaqin ijtimoiy muhiti hisoblanadi. Ota-onalarga quyidagi tavsiyalar beriladi:

- Bolaga doimiy mehr va e'tibor ko'rsatish
- Uni qo'rqitmaslik va haddan tashqari ayamaslik
- Ijobiy muhit yaratish
- Pedagog va psixolog bilan hamkorlik qilish

✚ 6. Reabilitatsiya va qayta moslashuv jarayoni

Davolanishdan keyin bola quyidagi bosqichlardan o'tadi:

- Psixologik tiklanish — qo'rquv va stressni kamaytirish
- Ta'limga qaytish — bilimdagi bo'shliqlarni to'ldirish
- Ijtimoiy moslashuv — jamiyatga qayta qo'shilish

Bu jarayon uzoq muddatli bo'lib, doimiy qo'llab-quvvatlashni talab qiladi.

✚ 7. Amaliy tavsiyalar (eng muhim qism)

Pedagog va psixologlar uchun:

- Har bir bolaga individual yondashish
- Darslarni qiziqarli va yengil shaklda tashkil etish
- Bolani ruhlantirish va qo'llab-quvvatlash
- Stressni kamaytiruvchi metodlardan foydalanish

Ota-onalar uchun:

- Bolani eshitish va tushunish
- Uni yolg'iz qoldirmaslik
- Ijobiy fikrlashni shakllantirish

Xulosa

Yuqorida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, bolalarda saraton kasalliklari kechishi nafaqat tibbiy, balki chuqur psixologik va pedagogik muammolar bilan ham uzviy bog'liqdir. Kasallikning uzoq davom etishi, murakkab davolash jarayonlari, shifoxona muhitida bo'lish va odatiy ijtimoiy hayotdan ajralish bolaning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bu esa o'z navbatida bolaning shaxsiy rivojlanishi, ta'lim olish faoliyati hamda ijtimoiy moslashuv jarayonini murakkablashtiradi. Shu bois, saraton kasalligiga chalingan bolalar bilan ishlashda faqat tibbiy yondashuv yetarli emasligi, balki kompleks — pedagogik va psixologik qo'llabquvvatlash tizimini tashkil etish

zarurligi aniqlandi. Psixologik yordam bolaning emotsional barqarorligini tiklash, qo‘rquv va stressni kamaytirish, hayotga bo‘lgan ijobiy munosabatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, o‘yin terapiyasi, art-terapiya, individual suhbatlar va relaksatsiya texnikalari bolalarning ichki kechinmalarini yengillashtirishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Pedagogik yordam esa bolaning uzluksiz ta‘lim olish huquqini ta‘minlashga qaratilgan bo‘lib, individual yondashuv, moslashtirilgan o‘quv dasturlari hamda masofaviy ta‘lim texnologiyalaridan foydalanish orqali amalga oshiriladi. Bu esa bolaning bilim darajasini saqlab qolish bilan birga, uning kelajakdagi ijtimoiy faol hayotga tayyorlanishiga zamin yaratadi. Pedagogning bu jarayondagi roli faqat bilim berish bilan cheklanmay, balki motivatsiya beruvchi, ruhiy qo‘llab-quvvatlovchi va yo‘naltiruvchi sifatida ham namoyon bo‘ladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, inklyuziv ta‘lim muhitini yaratish saraton kasalligini boshdan kechirayotgan bolalar uchun alohida ahamiyatga ega. Bunday muhit bolalarning tengdoshlari bilan muloqotini tiklash, o‘zini jamiyatning bir qismi sifatida his qilishiga yordam beradi. Bu esa ularning psixologik tiklanish jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi. Shuningdek, oila va yaqin ijtimoiy muhitning roli beqiyos ekanligi alohida ta‘kidlandi. Ota-onaning mehr-muhabbati, sabr-toqati va to‘g‘ri pedagogik yondashuvi bolaning ruhiy barqarorligini ta‘minlashda asosiy omillardan biri hisoblanadi. Oila, pedagog va psixolog o‘rtasidagi samarali hamkorlik esa bolaga ko‘rsatilayotgan yordamning sifatini yanada oshiradi.

Bundan tashqari, davolanishdan keyingi reabilitatsiya jarayoni ham tizimli yondashuvni talab qiladi. Bu bosqichda bolani psixologik tiklash, ta‘lim jarayoniga qayta moslashtirish va ijtimoiy hayotga integratsiya qilish ustuvor vazifa hisoblanadi. Ushbu jarayonning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan mutaxassislar va otaonalarining hamkorligiga bog‘liq.

Umuman olganda, bolalarda saraton kasalliklari kechishida pedagogik-psixologik yordamni tashkil etish integrativ yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda tibbiyot, pedagogika va psixologiya fanlarining o‘zaro uyg‘unligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Kelgusida ushbu yo‘nalishda quyidagi masalalarga alohida e‘tibor qaratish maqsadga muvofiq:

- maxsus tayyorgarlikka ega pedagog va psixologlarni tayyorlash;
- inklyuziv ta‘lim tizimini yanada rivojlantirish;
- bolalar va ota-onalar uchun psixologik qo‘llab-quvvatlash dasturlarini kengaytirish;
- zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish.

Xulosa qilib aytganda, bolalarda saraton kasalliklari kechishida pedagogik va psixologik yordam ko‘rsatish nafaqat bolaning sog‘ayish jarayonini yengillashtiradi, balki uning kelajakda to‘laqonli, ijtimoiy faol va baxtli hayot kechirishi uchun mustahkam asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni
2. Inklyuziv ta'lim bo'yicha xalqaro tavsiyalar (UNESCO)
3. Bolalar psixologiyasi (darslik)
4. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti
5. Onkologiya asoslari (tibbiy qo'llanmalar)